

PRAWO RODZINNE

Jerzy Franciszek Strzebinczyk

SERIA AKADEMICKA

5. WYDANIE

PRAWO RODZINNE

Jerzy Franciszek Strzebinczyk

SERIA AKADEMICKA

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

5. WYDANIE

Stan prawny na 20 czerwca 2016 r.

z uwzględnieniem zmian wprowadzonych ustawą z dnia 10 czerwca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 448, oczekuje na podpis Prezydenta RP)

Wydawca

Agata Jędrasik

Redaktor prowadzący

Kinga Zajęc

Opracowanie redakcyjne

Agnieszka Bąk

Łamanie

Wolters Kluwer

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer SA, 2016

ISBN: 978-83-8092-411-6

5. wydanie

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	15
Przedmowa do wydania piątego	17
Część pierwsza	
Zagadnienia wprowadzające	21
§ 1. Źródła, systematyka i przedmiot prawa rodzinnego	21
1. Powojenne regulacje w obrębie prawa rodzinnego	21
2. Aktualne źródła prawa rodzinnego	23
3. Systematyka i przedmiot polskiego prawa rodzinnego	25
4. Normatywne ujęcie rodziny	27
5. Stosunki prawnorodzinne	30
5.1. Małżeństwo a konkubinat	30
5.2. Pokrewieństwo	32
5.3. Powinowactwo	33
5.4. Inne więzi prawnorodzinne (wzmianka)	34
§ 2. Stan cywilny	35
1. Pojęcie i charakter prawny	35
2. Znaczenie aktów stanu cywilnego	38
§ 3. Rola sądów i innych organów w sprawach rodzinnych	39
§ 4. Problematyka przewodnich zasad prawa rodzinnego	42
Literatura	45
Część druga	
MAŁŻEŃSTWO	
Rozdział pierwszy	
Zawarcie i unieważnienie małżeństwa	49
§ 1. Uwagi wprowadzające	49
§ 2. Zaręczyny	50
§ 3. Sposoby zawarcia małżeństwa	52
1. Potencjalne warianty skutecznego – w świetle polskiego prawa – zawarcia małżeństwa	52
2. Procedura zawierania małżeństwa	55
2.1. Uwaga wstępna	55

2.2. Czynności przygotowawcze	56
3. Ceremonia składania oświadczeń o zawarciu małżeństwa	60
4. Rejestracja małżeństwa	62
5. Procedura zawierania małżeństw w sytuacjach nietypowych	65
5.1. Zakres omawianej problematyki	65
5.2. Zawarcie małżeństwa na podstawie art. 9 k.r.o.	65
5.3. Małżeństwo obywateli polskich zawarte przed konsulem	67
5.4. Zawarcie małżeństwa poza lokalem urzędu stanu cywilnego	67
§ 4. Systematyka przesłanek zawarcia małżeństwa	68
§ 5. Przesłanki konstytuujące małżeństwo	70
1. Wprowadzenie	70
2. Wymogi wspólne dla obu trybów zawierania małżeństwa	71
2.1. Płeć nupturientów	71
2.2. Jednoczesna obecność	74
2.3. Oświadczenia o zawarciu małżeństwa	75
2.4. Udział uprawnionego celebrysa	77
3. Dodatkowe przesłanki dotyczące małżeństwa zawieranego w trybie wyznaniowym	79
3.1. Zawarcie małżeństwa o podwójnym skutku	79
3.2. Sporządzenie aktu małżeństwa	80
3.3. Zagadnienie zawarcia małżeństwa wyznaniowego jako przesłanki skuteczności zawarcia małżeństwa cywilnego	81
4. Zawarcie małżeństwa jako zdarzenie prawne	83
5. Problematyka nieistnienia małżeństwa	85
§ 6. Zakazy zawarcia małżeństwa	89
1. Ogólne wiadomości o zakazach zawarcia małżeństwa	89
2. Wiek stron	90
3. Stan psychiczny nupturientów	92
3.1. Ubezłasnowolnienie całkowite	92
3.2. Choroba psychiczna i niedorozwój umysłu	93
4. Zakaz bigamii	95
5. Istniejące między stronami związku prawnorodzinne	95
5.1. Pokrewieństwo	95
5.2. Przysposobienie	96
5.3. Powinowactwo	96
§ 7. Unieważnienie małżeństwa	97
1. Podstawy unieważnienia małżeństwa	97
1.1. Zawarcie małżeństwa mimo istniejącego zakazu	98
1.2. Zawarcie małżeństwa pod wpływem wady oświadczenia woli	102
1.2.1. Uwagi ogólne	102
1.2.2. Wyłączenie (brak) świadomości	102
1.2.3. Błąd co do tożsamości partnera	104
1.2.4. Groźba	105

1.2.5. Konwalidacja małżeństwa zawartego wskutek wady oświadczenia	105
1.3. Wadliwe wykorzystanie pełnomocnictwa	106
2. Wybrane kwestie proceduralne	107
2.1. Tryb i właściwość rzeczowa sądu	107
2.2. Problem legitymacji	107
2.3. Unieważnienie małżeństwa po jego ustaniu	109
3. Skutki unieważnienia małżeństwa	112
Literatura	114

Rozdział drugi

Prawna treść stosunku małżeństwa w ogólności	116
§ 1. Założenia ogólne	116
§ 2. Niemajątkowe obowiązki i prawa małżonków	116
1. Normatywny katalog niemajątkowych obowiązków i praw małżonków	116
2. Wspólne pożycie	117
3. Wzajemna pomoc	118
4. Małżeńska wierność	119
5. Nazwisko małżonków	120
6. Decydowanie o sprawach rodziny	121
§ 3. Majątkowe obowiązki i prawa niezależne od istniejącego między małżonkami ustroju	122
1. Zaspokajanie potrzeb rodziny	122
2. Uprawnienie do korzystania z mieszkania współmałżonka	124
3. Odpowiedzialność za zobowiązania zaciągnięte dla zaspokojenia zwykłych potrzeb rodziny	125
4. Reprezentowanie małżonka w zarządzaniu jego majątkiem	126
Literatura	127

Rozdział trzeci

Relacje między małżonkami zależne od istniejącego między nimi

ustroju majątkowego	128
§ 1. Pojęcie małżeńskiego ustroju majątkowego i jego rodzaje	128
§ 2. Ustrój wspólności ustawowej	130
1. Ogólna charakterystyka wspólności ustawowej	130
2. Zakres majątku osobistego każdego z małżonków	132
3. Przesunięcia majątkowe między różnymi majątkami małżonków	133
4. Zarządzanie przez małżonków majątkiem wspólnym	135
4.1. Pojęcie zarządu	135
4.2. Podstawowe zasady zarządzania przez małżonków wspólnym majątkiem	136
4.3. Rola sądu	140
5. Odpowiedzialność małżonków za zobowiązania	142
5.1. Zasady ogólne	142

5.2. Dopuszczalność zaspokojenia się wierzyciela jednego z małżonków z całego majątku wspólnego	143
5.3. Możliwość zaspokojenia się wierzyciela jednego z małżonków z części majątku wspólnego	144
5.4. Odpowiedzialność małżonków za zobowiązania publicznoprawne ...	147
6. Ustanie wspólności	148
6.1. Przyczyny	148
6.2. Skutki	151
§ 3. Odrębności ustrojów umownych	154
1. Pojęcie i znaczenie intercyzy	154
2. Ustroje umownej wspólności	155
3. Rozdzielność majątkowa z wyrównaniem dorobków	156
Literatura	160

Rozdział czwarty

Ustanie małżeństwa	162
§ 1. Uwagi ogólne	162
§ 2. Śmierć małżonków	163
§ 3. Rozwiązanie małżeństwa przez rozwód	166
1. Przesłanki rozwodowe	166
1.1. Wprowadzenie	166
1.2. Przesłanka pozytywna	167
1.3. Przesłanki negatywne (przeszkody rozwodowe)	168
1.3.1. Katalog	168
1.3.2. Dobro wspólnych małoletnich dzieci małżonków	169
1.3.3. Zasady współżycia społecznego	171
1.3.4. Wyłączna wina powoda	172
1.3.5. Uwaga końcowa	175
2. Instrumenty ochrony integralności rodziny stosowane w toku postępowania rozwodowego	175
3. Orzeczenia zabezpieczające wydawane w czasie postępowania rozwodowego	176
4. Treść rozstrzygnięcia w sprawie rozwodowej	177
4.1. Możliwe kierunki i zakres rozstrzygnięcia	177
4.2. Wina małżonków	178
4.3. Władza rodzicielska	180
4.4. Kontakty rodziców z dziećmi	183
4.5. Alimentowanie dzieci	184
4.6. Rozstrzygnięcie kwestii mieszkaniowej	186
4.7. Dostarczanie byłemu małżonkowi środków utrzymania	188
5. Zmiana orzeczenia wydanego w sprawie rozwodowej	191
6. Nazwisko małżonków po rozwodzie	192
Literatura	193

Rozdział piąty

Separacja	194
§ 1. Uwagi wstępne	194
1. Separacja jako zjawisko faktyczne i jako instytucja prawna	194
2. Separacja a rozwód	196
§ 2. Przesłanki orzeczenia separacji	197
§ 3. Wybrane kwestie proceduralne	198
§ 4. Skutki orzeczonej separacji	200
1. Zasada podstawowa	200
2. Treść prawnego stosunku małżeństwa po orzeczeniu separacji	202
§ 5. Zniesienie separacji	205
1. Przesłanka, tryb i właściwość rzeczowa sądu	205
2. Skutki postanowienia znoszącego separację	207
Literatura	210

Część trzecia**POKREWIEŃSTWO****Rozdział pierwszy**

Pochodzenie dziecka	213
§ 1. Wprowadzenie	213
§ 2. Ustalenie i zaprzeczenie macierzyństwa	214
1. Reguły podstawowe	214
2. Sądowe ustalenie macierzyństwa	216
3. Sądowe zaprzeczenie macierzyństwa	217
4. Uwaga końcowa	218
§ 3. Domniemanie pochodzenia dziecka od męża jego matki	219
1. Czasowe ramy działania domniemania małżeńskiego pochodzenia dziecka	219
2. Kolizje domniemań	222
3. Zaprzeczenie ojcostwa	223
3.1. Problem legitymacji	223
3.2. Przesłanki	226
3.3. Skutki wyroku uwzględniającego powództwo	227
§ 4. Uznanie ojcostwa	228
1. Charakterystyka uznania	228
1.1. Istota uznania	228
1.2. Podmiot uznający, uznawany i przyjmujący oświadczenie o uznaniu	229
1.3. Potwierdzenie ojcostwa uznającego przez matkę dziecka	232
1.4. Akt urodzenia uznanego dziecka	234
2. Ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa	234
3. Zagadnienie bezwzględnej nieważności uznania ojcostwa	236
4. Skutki ustalenia bezskuteczności uznania lub stwierdzenia jego nieważności	238

§ 5. Sądowe ustalenie ojcostwa	239
1. Charakterystyka ogólna	239
2. Możliwości obrony strony pozwanej	241
Literatura	245

Rozdział drugi

Stosunki między rodzicami a dziećmi (w ogólności)	246
§ 1. Systematyka prawnorodzinnych relacji między rodzicami a dziećmi	246
§ 2. Wzajemny obowiązek szacunku i wspierania się rodziców i dzieci	247
§ 3. Nazwisko dziecka	248
1. Nazwisko dziecka małżeńskiego	249
2. Nazwisko dziecka pozamałżeńskiego	251
2.1. Nazwisko dziecka nieznanymi rodziców	251
2.2. Nazwisko dziecka w wypadku ustalenia samego tylko macierzyństwa	252
2.3. Nazwisko dziecka o ustalonym pochodzeniu od obojga rodziców	252
3. Zmiana nazwiska wynikająca ze zmiany stanu cywilnego dziecka lub dokonana po rekonstrukcji jego rodziny	253
§ 4. Obowiązek dziecka przyczyniania się do zaspokajania potrzeb rodziny	255
Literatura	256

Rozdział trzeci

Władza rodzicielska	257
§ 1. Pojęcie, podmioty i charakter prawny	257
1. Pojęcie	257
1.1. Podstawowe funkcje władzy rodzicielskiej	257
1.2. Terminologia	258
2. Podmioty	259
2.1. Podmioty, którym przysługuje władza rodzicielska	259
2.1.1. Krąg podmiotów, którym władza rodzicielska może potencjalnie przysługiwać	259
2.1.2. Przesłanki przysługiwania władzy rodzicielskiej	260
2.2. Podmiot poddany władzy rodzicielskiej	263
2.3. Podmioty uczestniczące w wykonywaniu władzy rodzicielskiej	265
3. Charakter prawny	265
3.1. Wieloznaczność określenia „władza rodzicielska”	265
3.2. Stosunki prawne w obrębie władzy rodzicielskiej	266
§ 2. Treść (atrybuty) władzy rodzicielskiej	268
1. Elementy treści władzy rodzicielskiej w ogólności	268
2. Osobowy element treści władzy rodzicielskiej	269
2.1. Wprowadzenie	269
2.2. Czynności faktyczne	269
2.3. Wpływ rodziców na ukształtowanie osobistej, rodzinnej i prawnopracowniczej sytuacji dziecka	272
2.3.1. Uwaga wstępna	272

2.3.2. Kształtowanie imienia i nazwiska dziecka	272
2.3.3. Decyzje wpływające na stan cywilny dziecka	273
2.3.4. Udział w kreowaniu zastępczego środowiska opiekuńczo-wychowawczego dziecka	274
2.3.5. Wpływ na pozostawanie przez małoletniego w stosunku pracy	275
2.3.6. Podsumowanie	275
2.4. Problematyka miejsca zamieszkania dziecka	275
2.5. Sfera kontaktów rodziców i dzieci (wzmianka)	276
2.6. Uwaga końcowa	276
3. Piecza nad majątkiem dziecka	277
4. Atrybut przedstawicielstwa	277
§ 3. Wykonywanie władzy rodzicielskiej	279
1. Zasada samodzielności działania (autonomii) rodziców	279
2. Zasada pomocy organów władzy publicznej	281
3. Posłuszeństwo dziecka	285
4. Reguły uzupełniające	286
5. Kryteria należytego wykonywania władzy rodzicielskiej	288
6. Odpowiedzialność rodziców	290
§ 4. Modyfikacje władzy rodzicielskiej i jej ustanie	292
1. Zmiany w zakresie władzy rodzicielskiej	292
1.1. Normatywne przypadki modyfikowania władzy rodzicielskiej (w ogólności)	292
1.2. Zarządzenia ograniczające władzę rodzicielską	293
1.2.1. Zarządzenia wydawane przez sąd opiekuńczy na podstawie art. 109 k.r.o.	293
1.2.2. Pozakodeksowe przypadki ingerencji sądu modyfikującej władzę rodzicielską	295
1.3. Zawieszenie władzy rodzicielskiej	296
2. Ustanie władzy rodzicielskiej	297
2.1. Przyczyny ustania władzy rodzicielskiej	297
2.1.1. Zdarzenia niezależne od woli podmiotów	297
2.1.2. Orzeczenia sądowe skutkujące pośrednio ustaniem władzy rodzicielskiej	298
2.1.3. Pozbawienie władzy rodzicielskiej	298
2.2. Skutki ustania władzy rodzicielskiej	301
Literatura	302

Rozdział czwarty

Pieczka zastępcza	303
§ 1. Zastępcze środowiska opiekuńczo-wychowawcze (wzmianka)	303
§ 2. Podstawowe wiadomości o pieczy zastępczej	304
1. Przesłanka i cel umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej	304
2. Podstawowe formy organizowania pieczy zastępczej	305

§ 3. Normatywne zasady funkcjonowania pieczy zastępczej	305
1. Zasada subsydiarności	305
2. Zasada pomocniczości	306
3. Zasada wspólnej pieczy nad rodzeństwem	306
§ 4. Piecza podzielona	307
§ 5. Rodzinna piecza zastępcza	309
1. Formy (w ogólności)	309
2. Kandydaci na rodziców zastępczych i do prowadzenia rodzinnych domów dziecka	309
3. Podstawowe zadania	310
4. Typologia rodzin zastępczych	310
5. Rodzinny dom dziecka	312
6. Dodatkowa pomoc dla rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka ..	313
7. Nadzorowanie rodzinnych form pieczy zastępczej	314
8. Wsparcie materialne (odesłanie)	315
§ 6. Instytucjonalna piecza zastępcza	315
1. Podstawowe formy, organizacja i finansowanie	315
2. Pracownicy placówek instytucjonalnej pieczy zastępczej	316
3. Podstawowe zadania	316
4. Placówki opiekuńczo-wychowawcze	317
5. Regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna	319
6. Interwencyjny ośrodek preadopcyjny	319
7. Kierowanie dzieci do placówek pieczy instytucjonalnej	319
8. Nadzorowanie instytucjonalnej pieczy zastępczej	320
Literatura	321

Rozdział piąty

Kontakty z dziećmi	322
§ 1. Wprowadzenie	322
§ 2. Istota kontaktów	324
§ 3. Regulacja kontaktów rodziców z dzieckiem	325
§ 4. Formy ingerencji sądu w sferę kontaktów rodziców z dzieckiem	326
1. Uwagi ogólne	326
2. Ograniczenie kontaktów	327
3. Zakaz kontaktowania się	327
4. Inne zarządzenia	328
§ 5. Kontakty dziecka z innymi osobami bliskimi	329
Literatura	330

Rozdział szósty

Przysposobienie	331
§ 1. Powstanie stosunku przysposobienia	331
1. Wprowadzenie	331
2. Przesłanki przysposobienia	332
2.1. Systematyka przesłanek adopcyjnych	332

2.2. Wymagania odnoszące się do adoptowanego dziecka	332
2.3. Przesłanki dotyczące przysposabiającego	335
2.4. Zgoda rodziców	337
2.5. Zgoda innych podmiotów	341
2.6. Rola sądu opiekuńczego i ośrodków adopcyjnych	342
§ 2. Rodzaje przysposobienia	344
1. Konstatacja ogólna	344
2. Podmiotowe typy adopcji	345
3. Przedmiotowe rodzaje przysposobienia	348
3.1. Adopcja pełna zwykła	348
3.2. Przysposobienie całkowite	350
3.3. Adopcja niepełna	351
§ 3. Zniesienie stosunku przysposobienia	353
1. Przyczyny zniesienia stosunku przysposobienia	353
2. Rozwiązanie adopcji	354
3. Ponowne przysposobienie dziecka	357
Literatura	358

Rozdział siódmy

Obowiązek alimentacyjny	359
§ 1. Ogólna charakterystyka obowiązku alimentacyjnego	359
§ 2. Zakres podmiotowy i kolejność obowiązków	363
1. Źródła obowiązku alimentacyjnego	363
2. Kolejność obowiązków alimentacyjnych	365
3. Roszczenia zwrotne	369
§ 3. Przesłanki alimentacji	370
1. Przesłanki konieczne	370
1.1. Niedostatek uprawnionego	370
1.2. Usprawiedliwione potrzeby uprawnionego oraz zarobkowe i majątkowe możliwości zobowiązanego	373
1.3. Sprzeczność żądania alimentów z zasadami współżycia społecznego	375
2. Przesłanki dodatkowe	376
2.1. Obowiązek alimentacyjny rodzeństwa	376
2.2. Obowiązek alimentacyjny powinowatych	378
3. Konkluzja	380
§ 4. Formy wykonywania obowiązku alimentacyjnego	380
§ 5. Roszczenia matki dziecka pozamałżeńskiego związane z ciążą i porodem ...	382
§ 6. Ochrona roszczeń i świadczeń alimentacyjnych	384
Literatura	388

Część czwarta

OPIEKA I KURATELA

Rozdział pierwszy

Opieka	391
§ 1. Wprowadzenie	391

---

§ 2. Tryb ustanawiania opieki	394
§ 3. Prawna treść opieki	399
1. Atrybuty opieki w ogólności	399
2. Piecza nad osobą pupila	399
3. Piecza nad majątkiem pozostającego pod opieką	400
4. Reprezentacja	402
§ 4. Sprawowanie opieki	403
1. Zasada nadzoru sądu opiekuńczego	403
2. Zasady uzupełniające	404
§ 5. Zwolnienie opiekuna i ustanie opieki	407
1. Zwolnienie opiekuna	407
2. Przyczyny i skutki ustania opieki	408
Literatura	410
Rozdział drugi	
Kuratela	411
§ 1. Uwagi ogólne	411
§ 2. Szczególne rodzaje kurateli	414
1. Kuratela dla osoby częściowo ubezwłasnowolnionej	414
2. Kuratela dla dziecka poczętego	417
3. Kuratela dla osoby niepełnosprawnej	418
4. Kuratela dla nieobecnego	419
Literatura	420

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- k.c. – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 380 z późn. zm.)
- k.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- k.k. z 1969 r. – ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 13, poz. 94 z późn. zm.)
- k.k.w. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557 z późn. zm.)
- Konkordat – Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską, podpisany w Warszawie dnia 28 lipca 1993 r. (Dz. U. z 1998 r. Nr 51, poz. 318)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- k.p. – ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1502 z późn. zm.)
- k.p.a. – ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 23 z późn. zm.)
- k.p.c. – ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 101 z późn. zm.)
- k.r.o. – ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 2082 z późn. zm.)
- k.r. z 1950 r. – ustawa z dnia 27 czerwca 1950 r. – Kodeks rodzinny (Dz. U. Nr 34, poz. 308 z późn. zm.)
- o.p. – ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 613 z późn. zm.)
- p.a.s.c. – ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz. U. poz. 1741 z późn. zm.)
- p.o.p.c. – ustawa z dnia 18 lipca 1950 r. – Przepisy ogólne prawa cywilnego (Dz. U. Nr 34, poz. 311 z późn. zm.)
- p.p.m. – ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1792)

---

u.l.n.	–	ustawa z dnia 25 czerwca 2015 r. o leczeniu niepłodności (Dz. U. poz. 1087)
u.p.o.u.a.	–	ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 169 z późn. zm.)
u.p.p.r.	–	ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1390)
u.p.r.	–	ustawa z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz. U. Nr 17, poz. 78 z późn. zm.)
u.p.s.	–	ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 163 z późn. zm.)
u.w.r.p.z.	–	ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 575)
u.z.i.n.	–	ustawa z dnia 17 października 2008 r. o zmianie imienia i nazwiska (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 10)

Publikatory

OSP	–	Orzecznictwo Sądów Polskich
PiP	–	Państwo i Prawo
RPEiS	–	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny

PRZEDMOWA DO WYDANIA PIĄTEGO

W kolejnym wydaniu podręcznika przedstawiono stan normatywny w zakresie przedmiotu dydaktycznego prawo rodzinne, obowiązujący w dniu 20 czerwca 2016 r., w stopniu uwzględniającym egzaminacyjne wymagania autora wobec studentów studiów prawniczych. Aktualizacja i uzupełnienie poprzedniego wydania były niezbędne przede wszystkim w związku z wejściem w życie (z dniem 1 marca 2015 r.) nowego prawa o aktach stanu cywilnego oraz zmianami w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, dokonanyymi w okresie od tamtej edycji.

Także w nowym wydaniu rozważania zostały celowo ograniczone do rozwiązań przyjętych przez polskiego ustawodawcę. Zaledwie kilkakrotnie nawiązano – ogólnie tylko – do podstawowych standardów międzynarodowych. Przede wszystkim chodziło bowiem o w miarę szczegółowe, a przy tym kompleksowe omówienie rodzimych uregulowań, z ukazaniem powiązań zagadnień materialnoprawnych z podstawowymi zasadami proceduralnymi i przepisami, w sposób istotny uzupełniającymi rozwiązania przewidziane w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, a zawartymi w odrębnych aktach prawnych.

Nie bez znaczenia dla takiego ujęcia miało powszechne raczej przekonanie, że prawo rodzinne jest jednym z łatwiejszych przedmiotów egzaminacyjnych. Tak jest w istocie, choć konstatacja ta powoduje często mimowolne lekceważenie tej materii, z negatywnymi konsekwencjami dla egzaminowanych. W celu ograniczenia, choć w pewnym stopniu, niebezpieczeństwa wynikającego z takich postaw, starano się eksponować w podręczniku najważniejsze trudności interpretacyjne, jakie nasuwają także przepisy prawa rodzinnego. Zastosowana w tym zakresie metoda ogólnego odsyłania do literatury przedmiotu i judykatury Sądu Najwyższego miała obrazować aktualne kierunki wykładni przyjmowane w doktrynie i rzecznictwie, co pozwoliło też w konsekwencji wyraźnie oddzielić stanowiska tam przyjmowane od własnych poglądów autora.

Podstawowe opracowania, dotyczące – ogólnie – problematyki całego prawa rodzinnego i opiekuńczego, zwłaszcza te o charakterze systemowym, komentarze i podręczniki, zostały objęte wykazem literatury zamieszczonym na końcu części pierwszej. Każdy rozdział uzupełniono ponadto o wykaz zawierający jedynie prace monograficzne odnoszące się do problematyki poruszanej w tych jednostkach tekstu. Zakres powołanej literatury –

wyłącznie o charakterze uzupełniającym – celowo ograniczono jedynie do tak zestawionego piśmiennictwa z okresu obowiązywania kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Jerzy Strzebinczyk
lipiec 2016 r.

Część pierwsza

Zagadnienia wprowadzające

§ 1. Źródła, systematyka i przedmiot prawa rodzinnego

1. Powojenne regulacje w obrębie prawa rodzinnego

1. Sytuacja polskiego ustawodawstwa rodzinnego po zakończeniu II wojny światowej była specyficzna. W okresie międzywojennym nie przeprowadzono bowiem w tym zakresie żadnych nowelizacji (choć opracowane wówczas projekty zostały wykorzystane w pierwszym etapie unifikacji prawa rodzinnego w latach 1945–1946), co sprawiło, że na różnych obszarach naszego kraju obowiązywały nadal akty normatywne doby porozbiorowej. Pomijając przepisy szczególne i wykonawcze, godzi się w tym miejscu wymienić zwłaszcza: część pierwszą powszechnego kodeksu cywilnego austriackiego z 1811 r., księgę pierwszą kodeksu cywilnego Królestwa Polskiego z 1825 r., wzorowanego na przepisach kodeksu cywilnego francuskiego z 1804 r. (tzw. Kodeksu Napoleona), tom X części pierwszej zводу praw rosyjskich z 1932 r., zwanego też kodeksem cywilnym rosyjskim, oraz księgę czwartą kodeksu cywilnego niemieckiego z 1896 r. Trzeba też wspomnieć o dalszym zróżnicowaniu systemu prawnego na części ziem południowych, dokonanego przepisami rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 14 września 1922 r. w przedmiocie organizacji sądownictwa na Spiszu i Orawie i rozciągnięcia na ten obszar mocy obowiązującej niektórych ustaw i rozporządzeń (Dz. U. Nr 90, poz. 833 z późn. zm.). W tej sytuacji pierwszoplanowym celem polskiego ustawodawcy stało się ujednolicenie rozwiązań normatywnych w obrębie prawa rodzinnego.

**porozbiorowe
akty normatywne**

2. Pierwszy etap reformy objął lata 1945–1946. Unifikacji polskiego prawa rodzinnego dokonano wówczas, uchwalając cztery dekrety:

**reforma z lat
1945–1946**

- a) z dnia 25 września 1945 r. – Prawo małżeńskie (Dz. U. Nr 48, poz. 270),
- b) z dnia 22 stycznia 1946 r. – Prawo rodzinne (Dz. U. Nr 6, poz. 52 ze sprost.),
- c) z dnia 14 maja 1946 r. – Prawo opiekuńcze (Dz. U. Nr 20, poz. 135),
- d) z dnia 29 maja 1946 r. – Prawo małżeńskie majątkowe (Dz. U. Nr 31, poz. 196 ze sprost.).

Wymienione akty prawne nie tylko ujednoliciły przepisy prawa rodzinnego w Polsce, ale także dokonały formalnego wyodrębnienia tej materii, która do tej pory była regulowana w ramach aktów normatywnych prawa cywilnego. Podstawową wadą pierwszego etapu reformy – zrozumiałą, zważywszy na konieczność szybkiego przeprowadzenia prac legislacyjnych – było rozdzielanie materii prawnorodzinnej między cztery osobne akty prawne. Współcześni autorzy zarzucali też dekretem nadmierne wykorzystanie przepisów projektów opracowanych na przełomie lat 20. i 30. ubiegłego stulecia, a w konsekwencji tego – uwzględnienie idei nieprzystających do zmienionej po II wojnie światowej rzeczywistości polityczno-gospodarczej naszego kraju.

**kodeks rodzinny
z 1950 r.**

3. Drugi etap reformowania prawa rodzinnego rozpoczęły polsko-czechosłowackie prace legislacyjne, które zaowocowały wspólnym projektem kodeksu prawa rodzinnego. Każda ze stron dokonała pewnych zmian w projekcie w końcowej fazie prac. Został on jednak ostatecznie przyjęty w obu państwach. W Polsce ustawa z dnia 27 czerwca 1950 r. – Kodeks rodzinny (Dz. U. Nr 34, poz. 308 z późn. zm.) weszła w życie z dniem 1 października 1950 r. Zaletą kodeksu było bez wątpienia skupienie regulacji dotyczącej prawa rodzinnego w jednym akcie prawnym. Rychło jednak okazało się, że idea wprowadzenia w dwóch krajach w miarę jednolitych rozwiązań normatywnych spowodowała nadmierne ograniczenie regulowanej materii. Jest to zrozumiałe, jeśli zważyć na możliwość umieszczenia w tak przygotowywanej kodyfikacji jedynie tych zagadnień (regulowanych w taki, a nie inny sposób), które mogły być zaaprobowane bez zastrzeżeń przez obie strony. Dlatego też już w drugiej połowie lat 50. XX w. rozpoczęto w Polsce prace przygotowujące kolejną nowelizację prawa rodzinnego w ramach kodyfikacji całego prawa prywatnego.

**kodeks rodzinny
i opiekuńczy
z 1964 r.**

4. Pierwszy opracowany projekt kolejnej fazy nowelizacji prawa rodzinnego zakładał ulokowanie jego materii w końcowej części kodeksu cywilnego. Ostatecznie zdecydowano się jednak na inny wariant. W dniu 25 lutego 1964 r. Sejm uchwalił ustawę – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. Nr 9, poz. 59 z późn. zm.), która weszła w życie z dniem 1 stycznia 1965 r. i obowiązuje do dziś. Do tej pory kodeks rodzinny i opiekuńczy był wielokrotnie nowelizowany, co zaowocowało opublikowaniem tekstu jednolitego w: Dz. U. z 2015 r. poz. 2082.

5. W dotychczasowych rozważaniach ograniczono się celowo do skrótowego tylko przedstawienia kodyfikacji prawa rodzinnego od strony rozwiązań materialnoprawnych. Nie wyczerpuje to oczywiście zagadnienia. Omówienie prac legislacyjnych dotyczących aktów prawnych regulujących zagadnienia procesowe oraz rejestrację stanu cywilnego, związanych pośrednio z materialnym prawem rodzinnym, przekracza jednak założone przez autora granice rozważań. Przepisy podstawowych aktów prawnych z tego zakresu, wymienionych

zresztą w wykazie aktualnych źródeł prawa rodzinnego, znajdą swoje odzwierciedlenie w niezbędnym zakresie w podręczniku.

2. Aktualne źródła prawa rodzinnego

1. Zdając sobie sprawę z kontrowersyjności zagadnienia (trudno o jednoznaczną kwalifikację poszczególnych aktów prawnych), proponuję podział obecnie obowiązujących źródeł prawa rodzinnego na dwie grupy: źródła podstawowe i uzupełniające.

2. Do źródeł podstawowych niewątpliwie wypada zaliczyć, prócz wcześniej już powoływanego kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 1964 r., ustawę z dnia 25 lutego 1964 r. – Przepisy wprowadzające kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. Nr 9, poz. 60) oraz ustawę z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz. U. poz. 1741 z późn. zm.).

**catalog źródeł
podstawowych**

3. Uzupełnienie wymienionych regulacji stanowią przede wszystkim przepisy Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.), ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 380 z późn. zm.), ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 101 z późn. zm.) oraz ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1792).

**źródła uzupełnia-
jące**

Ze względu na rozwinięcie materii kodeksowej wypada wreszcie wymienić – uwzględniając kolejność ich uchwalania – następujące akty prawne:

- a) ustawę z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 382 z późn. zm.) wraz z licznymi aktami wykonawczymi, które jednak zostaną pominięte w tym wykazie,
- b) rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 5 czerwca 2001 r. w sprawie zasad i trybu składania przez opiekuna w instytucji bankowej gotówki osoby pozostającej pod opieką (Dz. U. Nr 64, poz. 649),
- c) ustawę z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 795 z późn. zm.),
- d) ustawę z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 163 z późn. zm.),
- e) ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1390),
- f) ustawę z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 169 z późn. zm.),
- g) ustawę z dnia 17 października 2008 r. o zmianie imienia i nazwiska (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 10),

Jerzy Franciszek Strzebinczyk – doktor nauk prawnych; sędzia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu; autor kilkudziesięciu publikacji z zakresu prawa rodzinnego, prawa cywilnego i materialnego prawa administracyjnego.

W piątym, uaktualnionym wydaniu podręcznika kompleksowo omówiono polskie ustawodawstwo w zakresie prawa rodzinnego, z uwzględnieniem nowego prawa o aktach stanu cywilnego oraz rozwiązań wprowadzonych m.in. ustawą z dnia 18 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, które nie dopuszczają do umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej wbrew woli rodziców wyłącznie z powodu ubóstwa oraz wskazują na konieczność sięgnięcia po określone formy pomocy rodzicom, zanim sąd, kierując się dobrem dziecka, podejmie decyzję o jego oddzieleniu od rodziców.

Autor w sposób szczegółowy przedstawia zagadnienia materialnoprawne prawa rodzinnego, jednocześnie ukazując ich powiązania z podstawowymi zasadami proceduralnymi oraz przepisami uzupełniającymi, zawartymi w odrębnych aktach prawnych. W podręczniku wyszczególniono najważniejsze trudności interpretacyjne, jakie powstają podczas stosowania przepisów prawa rodzinnego i w tym zakresie zaprezentowano aktualne kierunki wykładni przyjmowane w doktrynie i orzecznictwie.

Publikacja skierowana jest przede wszystkim do studentów prawa. Będzie stanowić także cenną pomoc dla aplikantów zawodów prawniczych.

9 788380 924116 W05P01

ISBN 978-83-8092-411-6

9 788380 924116

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

LEX Student
— Prawa